

KORYANA ADI ÜZERİNE

Bugün Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı Acısu Mallesi olarak bilinen, öncesinde Acısu Köyü olan ve eski adı Koryana olan köyümüze ait: "Koryana adı nereden ve nasıl gelmiştir, anlamı nedir?" gibi sorular sorulduğunda yerel halk bu gibi isimlerin çoğunun Rumca olduğunu söyler. Ancak bu durum o kadar basit değildir. Bu konuda ciddi çalışmalar yapmış olan kişilerin ortak kanaati ile bu isimler içerisinde çoğu Türkçe kökenli olan kelimeler de vardır. Bu yazıda bunun detayına girilmeyecek olup, kısaca Koryana adı üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.©

Koryana adının nereden ve nasıl geldiği, ne anlamı vardır soruları ile ilgili karşımıza ciddi bir kaynak çıkmaktadır. Steven Runciman olarak tanınan, tam adı Sir James Cochran Stevenson Runciman olan ve Orta Çağ ile ilgili çalışmaları ile bilinen Britanyalı tarihçinin yazdığı "Konstantinopolis Düştü 29 Mayıs 1453 – The Fall Of Constantinople 1453" isimli eserinde geçen bir bilgi vardır. Kitap, Derin Türkömer tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Runciman, 1903-2000 tarihleri arasında yaşamış, Türkiye'de de 1942 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Bizans Sanatı ve Tarihi üzerine ders vermiş ve 1945 yılına kadar da burada kalmıştır.

Kitapta geçen söz konusu bilgiye göre, Runciman; Sultan Mehmet'in (Fatih'in) İstanbul'un fethinden sonra Trabzon'a yöneldiğini, Trabzon'un donanma ile denizden, kara ordusu ile de karadan kuşatıldığını, o zamanki Trabzon İmparatoru David Komnenos'un bazı şartlar ile şehri 15 Ağustos 1461 tarihinde teslim ettiğini¹, şartlar gereği David ailesinin İstanbul'a götürüldüğünü ve evlenmesi amacıyla küçük kızı Anna'nın (Prenses Anna) Fatih'in haremine verildiğini, ancak Anna'nın Zağanos Paşa ile evlendirildiğini, sonradan Anna'nın Zağanos Paşa'dan ayrılarak Trabzon'a geri döndüğünü, burada Kryanna adında bir köy kurduğunu ve bir de kilise yaptırdığını anlatır.

Doğu Karadeniz, Trabzon ya da Akçaabat yer isimleri üzerine kitap yazan bazı yazarlar, Koryana ile ilgili bilgiyi Runciman'dan aynen tekrar etmişlerdir. Sonuçta köyün adı, Runciman'ın verdiği bilgiye istinaden verilmiş olmaktadır. Söz konusu yazarlardan:

İlyas Karagöz; Grek, Bizans ve eski Türk kaynaklarına göre hazırladığı *Trabzon Yer Adları* isimli kitabında, Koryana adı için Runciman'dan alıntı yapar ve bu ismin bu şekilde verildiğini dile getirir.

Enver Uzun; *Akçaabat Yer Adları* isimli kitabında, vakıf kayıtlarında *Kornina* adı ile geçtiğini belirttiği bu köyün yeni bir döneme ait olduğunu vurgular. Enver Uzun da Runciman'dan alıntı yaparak, Koryana adının bu şekilde verilmiş olduğunu belirtir. Bunun haricinde Koryana kelimesinin kökenine bakarak Koryana kelimesinde yer alan "kor" sözcüğünün "ateş, od" anlamında olduğundan bunun Türkçe bir yer adı olduğunu

© Öğr.Gör. C. Yunus Özkurt, TRÜ – Beşikdüzü Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevlisi, 08.05.2015
cyunusozkurt@hotmail.com, cyozkurt@trabzon.edu.tr

¹ Trabzon fetih tarihi 15 Ağustos 1461 dir. (Sanıldığı üzere 26 Ekim 1461 tarihi, Trabzon fetih tarihi değildir.)

(Tarih alanı bilim adamlarımızın akademik çalışmaları sonucu, Trabzon Valiliği'nin talebi ve Türk Tarih Kurumu'nun da 10.06.2022 tarihli yazılı onayı ile Trabzon Fetih tarihi 15 Ağustos 1461 olarak resmen tescillenmiş olup doğru tarihe yönelik ilk fetih kutlaması ise 15.08.2022 tarihinde Trabzon Zağanos Vadisi – Fatih Parkı'nda gerçekleştirilmiştir. Kutlamalar, 1960'lı yıllardan itibaren hatalı olarak 26 Ekim'de yapılıyordu. (Güncelleme: 18.08.2022))

ifade eder. Ayrıca Trabzon – Maçka ilçesi sınırları içerisinde olan Esirođlu beldesi içerisinde yer alan Guryeni – Öđütlü Köyü (şimdi mahalle oldu) isminin de aynı kökten olduğunu yazar.

Özhan Öztürk; *Karadeniz – Ansiklopedik Sözlük* isimli kitabı içerisinde Koryana için, Runciman’dan aldığı bilgiyi aynen tekrar eder.

Ancak Runciman’ın ifadelerinden hareketle, söz konusu köyün Akçaabat’a bağlı olan Koryana köyü olduğu sonucu çıkarılamamaktadır. Nitekim Runciman bahsettiği köyün Trabzon’da ama nerede kurulduğunu belirtmemektedir. Öte yandan bu hikâye, Trabzon-Kisarna için de mevcut iken Gümüşhane-Torul-Kirazlık köyünün de eski adı olan Koryana için de mevcuttur. Hatta Kisarna’dan daha benzer olması nedeniyle sırf bu amaçla Torul-Koryana köyüne dahi gidilerek bu bilginin doğru olup olmadığı araştırıldı. Ancak halk ağzındaki söylentilerden başka bir bilgiye rastlanılmazken, Akçaabat-Koryana’nın, Torul-Koryana’dan giden kişilerce kurulduğunu dahi belirten yaşıli kişiler olmuştur.

Bir diğer durum da söz konusu Runciman’ın belirttiği Anna’nın bir kilise inşa ettirmiş olduğudur. Akçaabat-Koryana’da bazı yaşıllarca köyün Düzmahalle denilen yerinde eski kalıntılar gördüğünü söyleyenler vardır. Bu kalıntıların kilise olup olmadığı sorulduğunda, bilmediklerini, eğer kilise ise Anna ile bir ilgisi olduğunu da bilen yoktur. Yine köyün bazı yaşıllarınca, bu kalıntıların bir kiliseye ait olmadığını ve eski bir taş ev yıkıntısı olduğunu ifade edenler vardır. Bir başka anlatımda ise, söz konusu kalıntıların eskiden var olmuş bulunan bir hamama ait olduğu şeklidir. Bugün söz konusu kalıntılar ortada yoktur. Torul-Koryana’da ise iki kilise olduğunu söyleyen yaşıllar vardır ancak bu yaşıllar da söz konusu kiliselerin Anna ile bir ilgisi olduğunu bilmediklerini belirtmektedirler.²

Bir sonuca varılamadığı için, özellikle kilise üzerinden araştırmalar derinleştirildi. Görüldü ki, Osmanlı fethettiği yerdeki en büyük kiliseyi fetih alameti olarak camiye çevirmektedir. Trabzon’da bu amaçla ilk camiye çevrilen kilise, şehrin en büyük kilisesi olan Altınbaşı Meryem Kilisesidir (Chrisokephalos Kilisesi). Bu kilise, zamanında şehrin Katedrali gibidir ve bir Metropolit kilisesi olarak kullanılmıştır. İmparatorlar bu kilisede taş giyer ve kutsanırdı. Bugün bu cami, Ortahisar Fatih Camii diye bilinmektedir. Bunun haricinde kilise ile ilgili her türlü uygulama, yeni kilise inşası, mevcut kiliselerin tamir-bakım ve onarımı gibi basit faaliyetler dahi doğrudan padişah iznine tabidir. Söz konusu izni padişah’tan almak da oldukça zordur. Tüm kiliseler de kayıt altına alınmaktadır. Buradan hareketle; Trabzon fetih edilmiş, Trabzon yüzünden Uzun Hasan ile birçok sıkıntı yaşanmış, sonrasında 1463 yılı içinde David, 6 oğlu ve yeğeni toplam 8 kişi İstanbul’da idam edilmiş iken, Anna’nın kendi başına Trabzon’a gelerek, kendi adına bir köy kurması ve bu da yetmezmiş gibi bir de kilise inşa ettirmesi gelişen olaylar karşısında mantıken kabul edilmesi gereken bir durum olmaktan çok uzaktır. Böyle bir durum Osmanlı’da yaşanmadığı gibi, böyle bir kiliseye ait bir kayıt da bulunamamıştır.

Öte yandan Trabzon Salmelerinde, Koryana adı ilk kez 1874 yılına ait salname içerisinde “Trabzon Sancağında Olan Orman” başlığında **Korina** tercümesi ile sadece orman bölgelerini tarif eder şekilde

² Her iki köyde bulunan yaşıli kişiler ile görüşmeler yapılmıştır. Sadece Torul-Koryana ile ilgili araştırma 2014-2015 yılları arasına denk gelmiştir. Bu kişiler ile görüşülmesine, bu yıllarda görev yapmış köy muhtarları da aracılık yapmıştır. Bu muhtarlar Torul-Koryana Muhtarı Soner Şahin ve eski muhtarı Fettah Yılmaz ile Akçaabat-Koryana Muhtarı Ahmet Özkurt ve eski muhtarı Tahsin Çelik’tir.

geçmektedir. 1876 yılına ait salnamede ise, Akçaabat'ın köylerine ait hayvan varlığı ve mevcut nüfus dağılımını gösteren bir tablo mevcut olup, bu tabloda **Koryana** tercümesi ile geçmiştir. Ancak söz konusu tabloda köyde ikamet eden bir Rum nüfusu da yoktur. Hâlbuki Akçaabat'ın diğer bazı köylerinde Rum nüfus vardır. Böyle olunca akla şu soru gelmektedir ki, kilise olması için belli bir kalabalık nüfus gereklidir, eğer köyde bir kilise var idiyse demek ki bir Rum nüfusu vardır. O halde bu nüfus 1876'da nereye gitmiştir? Demek ki, köyde bir Rum nüfus olmadığı gibi, bir kilise de yoktur sonucuna varılabilir.

Bir diğer kaynak ise M.Hanefi Bostan, Akçaabat üzerine yazdığı bir makalesinde; Trabzon ve yöresinin 1461'de fethinden sonra elimize ulaşan 1486 tarihli ilk Mufassal Tımar Defteri'ne göre Akçaabad nahiyesine tabi 78 köy olduğunu belirtmektedir. Akçaabad'a tabi köy sayısı 1520 yılında 104, 1554 yılına ait tahrir kayıtlarında 112, 1583 yılına ait tahrir kayıtlarında 124 olmuştur. Hanefi Bostan bu makalesinde tahrir defterlerine dayanarak 1583 yılına ait olan köy isimleri listesini bir tablo halinde vermiş olup, ilginçtir ki Koryana ismi bu listede yer almamıştır. 1682 tarihli Avarız Defteri kayıtlarına göre ise avarız hane sayısı 101 olmuştur. 1682 tarihli avarız kayıtlarına göre oluşturulan köy isimleri tablosuna bakıldığında da yine Koryana ismi yer almamıştır. Ancak bu listede Koryana'ya bitişik olan Muhula/Mohula/Kuruçam köyünün isminin yer aldığı görülmüştür.³ Nitekim Koryana isminin neden bu listelerde yer almadığı kendisine danışılan sayın M. Hanefi Bostan bu durum için: "*O kayıtlarda yok ise, sonradan kurulmuş yeni bir köydür.*" demiştir. Anlaşılan odur ki, Koryana köyü 1682'den sonra müstakil olarak oluşturulmuş yeni bir köydür. Buradan şu anlam çıkmaktadır ki; ya bugünkü Koryana sınırları içerisinde o zamanlarda herhangi bir nüfus ve işlenen toprak yoktur ya da Koryana sınırları o zamanlarda başka bir köy bünyesinde bulunuyordu. Bunu destekleyen en büyük kanıt, bugün Koryana'nın da bulunduğu köyler içerisinde Metinkaya köyleri denilen 8 köyün bulunduğuudur. Bu köylerin bazıları bugün ismi Sertkaya olarak bilinen köyden ayrılmadadır. Koryana'nın ve Muhola'nın bugünkü yaşlıları, Koryana için eskiden Metinkaya'ya bağlı olduğunu, sonradan ise Muhula ile birlikte olduklarını ve ayrı olmadıklarını belirtmektedirler. Bu açıdan bakıldığında da, 1463'ten sonra 1682'ye kadar geçen 219 yıl boyunca, neredeyse nüfus dahi bulunmayan bir yerde bir kilise varlığının bulunması dahi mümkün değildir.

Bu değerlendirmelerden hareketle Akçaabat – Koryana adının; David kızı prenses Anna'nın kurduğu bir köyden gelmediği, köyün isminin David kızı Anna ile bir ilgisinin olmadığı, köyde bir kilise bulgusuna da rastlanmadığı sonucuna varılmıştır. Elimizde prenses Anna'nın akıbeti hakkında başka detay kaynaklar da vardır ve bu kaynaklar dahi Anna'nın sonradan Trabzon'a dönmediğini doğrulamaktadır. Detay durumunda oldukları için burada yazılmadı. Runciman, söz konusu bilgiyi her nereden almıştır, neye istinaden böyle yazmıştır ayrıca araştırılması gerekmektedir.

³ M.Hanefi Bostan, "XVII. Yüzyılda Akçaabad Nahiyesinin Nüfusu", **Dünden Bugüne Akçaabat Sempozyumu/26-28 Nisan 2013**, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları/2014, İstanbul, 2014, s. 87-114.